## 3. Asesiad Effaith Iechyd

1. Yn y ddogfen hon, ystyr “Awdurdodau Contractio yng Nghymru” yw pob awdurdod contractio sy’n ymgymryd â gweithgarwch caffael yng Nghymru neu’n gwario arian cyhoeddus Cymru, oni bai bod y cyd-destun yn nodi fel arall. Dim ond i'r Awdurdodau Contractio hynny yng Nghymru a gwmpesir gan adran 14 o Ddeddf Caffael 2023 y mae cyfeiriadau at ddyletswydd gyfreithiol i ystyried Datganiad Polisi Cyffael Cymru (DPCC) yn gymwys. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu i'r egwyddorion a'r disgwyliadau a ddisgrifir yn y ddogfen hon fod yn berthnasol i bob awdurdod contractio sy'n ymgymryd â gweithgarwch caffael yng Nghymru neu'n gwario arian cyhoeddus Cymru. Felly, anogir Awdurdodau Contractio yng Nghymru nad ydynt yn ddarostyngedig i'r ddyletswydd statudol yn gryf i gymhwyso'r DPCC, lle y bo'n berthnasol ac yn briodol.

**Templed Asesiad Effaith Iechyd**

**Enw'r penderfyniad:**

2. Datganiad Polisi Caffael Cymru (DPCC)

**Diben /nod y penderfyniad:**

3. Mae'r DPCC yn rhoi'r cyfeiriad strategol ar gyfer caffael cyhoeddus yng Nghymru ac yn ceisio cynyddu hyd yr eithaf ar y gwerth economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol a gynhyrchir drwy wariant cyhoeddus blynyddol gwerth mwy nag £11 biliwn.

4. Mae'r DPCC yn cyflwyno un flaenoriaeth gyffredinol, sef: cryfhau economi Cymru drwy gaffael cyhoeddus. Ei nod yw creu economi gryfach, decach a mwy gwydn, cadw mwy o werth yng Nghymru a chynyddu'r manteision a sicrheir i fusnesau, gweithwyr a chymunedau yng Nghymru.

5. Mae'r DPCC yn canolbwyntio ar gryfhau economi Cymru ac yn pennu disgwyliadau trawsbynciol sy'n ymwneud â gwaith teg, cadwyni cyflenwi cynaliadwy a gwydn, llesiant cymunedol, y Gymraeg, llai o anghydraddoldebau a chanlyniadau iechyd a lles gwell. Bydd unrhyw effeithiau ar iechyd yn dibynnu ar y ffordd y caiff yr ysgogiadau caffael yn y DPCC eu cymhwyso mewn caffaeliadau unigol. Dylai Awdurdodau Contractio yng Nghymru gymhwyso'r DPCC fel y bo'n briodol, yn unol â'r datganiad a roddir ym mharagraff 1.

**ADRAN A – Cwblhau Asesiad Effaith Iechyd**

**Y Grŵp/Grwpiau o'r Boblogaeth y bydd y penderfyniad / polisi yn effeithio arno/arnynt**

- Pa wybodaeth sydd gennych chi am y grŵp/grwpiau o'r boblogaeth y credir yn rhesymol y gallai'r penderfyniad effeithio ar eu hiechyd corfforol neu feddyliol?

**Ymateb**

6. Mae'r DPCC yn ddatganiad caffael strategol a allai gael effaith anuniongyrchol ar bobl yng Nghymru drwy ei ddylanwad ar waith cynllunio caffael, cyfranogiad cyflenwyr, arferion cyflogaeth, canlyniadau amgylcheddol ac ansawdd, hygyrchedd a pharhad

nwyddau, gwasanaethau a gwaith a gaffaelir yn gyhoeddus. Bydd natur a maint unrhyw effeithiau ar iechyd yn dibynnu ar y ffordd y mae Awdurdodau Contractio yng Nghymru yn cymhwyso'r DPCC drwy ymarferion caffael unigol a threfniadau rheoli contractau. Dylai Awdurdodau Contractio yng Nghymru gymhwyso'r DPCC fel y bo'n briodol, yn unol â'r datganiad a roddir ym mharagraff 1.

7. Mae'r grwpiau y gellid effeithio arnynt yn cynnwys plant a phobl ifanc, pobl o oedran gweithio, pobl hŷn, pobl anabl, pobl â nodweddion gwarchodedig eraill, pobl sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol, cymunedau gwledig ac anghysbell, cymunedau Cymraeg, gweithwyr mewn cadwyni cyflenwi yn y sector cyhoeddus, busnesau bach a chanolig (BBaChau), mentrau gwirfoddol, cymunedol a chymdeithasol, defnyddwyr gwasanaeth, gofalwyr a gofalwyr di-dâl. Gall effeithiau amrywio yn ôl lleoliad lle mae gwahaniaethau yng nghapasiti marchnadoedd, seilwaith trafnidiaeth, cysylltedd digidol, argaeledd gweithlu neu fynediad at wasanaethau

8. Ni nodwyd unrhyw effeithiau penodol ar iechyd.

**Nodi ac asesu effeithiau ar iechyd**

- A fwriedir i'r penderfyniad gael unrhyw effeithiau ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl y grŵp/grwpiau a nodwyd?

- A fwriedir i'r penderfyniad gael unrhyw effeithiau yr ystyrir yn rhesymol eu bod yn debygol, ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl y grŵp/grwpiau a nodwyd?

- A ydych wedi rhoi sylw dyledus i'r canlynol:

  - **Penderfynyddion ehangach iechyd**: mae hyn yn golygu'r ffactorau cymdeithasol, economaidd, diwylliannol ac amgylcheddol a allai effeithio ar iechyd pobl)?
  - **Ffactorau tegwch iechyd:** mae hyn yn golygu unrhyw wahaniaethau mewn canlyniadau iechyd a chyfleoedd iechyd (h.y. cyfleoedd sydd ar gael i'r cyhoedd a allai hyrwyddo neu wella iechyd corfforol neu iechyd meddwl) a achosir gan unrhyw sail, gan gynnwys:
    (i) statws economaidd-gymdeithasol,
    (ii) lleoliad daearyddol
    (iii) presenoldeb nodwedd warchodedig o fewn ystyr Pennod 1 o Ran 2 o Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

- Ystyriwch yr effeithiau **byrdymor a hirdymor** yn unol â'r pum ffordd o weithio (Cydweithio, Integreiddio, Cynnwys, Hirdymor, Atal).

**Ymateb**

9. Nid yw'r DPCC yn ymyriad iechyd yn bennaf ac nid yw'n penderfynu'n uniongyrchol sut y caiff gwasanaethau iechyd eu darparu. Mae'n debygol y bydd unrhyw effeithiau ar iechyd yn rhai anuniongyrchol. Byddent yn codi'n bennaf drwy ffactorau ehangach sy'n effeithio ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl, megis gwaith teg, diogelwch incwm, sgiliau, gwasanaethau gwydn, caffael cynaliadwy, llesiant cymunedol ac economïau lleol cryfach.

10. Gall effeithiau cadarnhaol godi os bydd gweithgarwch caffael yn cefnogi gweithleoedd diogel a chynhwysol, swyddi o ansawdd da, prentisiaethau, cadwyni cyflenwi cryfach, gwasanaethau hygyrch, gwelliannau amgylcheddol a manteision cymunedol. Fodd bynnag, bwriadau polisi yw'r rhain yn hytrach nag effeithiau wedi'u gwarantu a byddant yn dibynnu ar y ffordd y bydd caffaeliadau unigol yn pennu gofynion perthnasol, cyfreithlon, cymesur a mesuradwy, a pha mor dda y caiff y gofynion hynny eu rheoli drwy gontractau.

11. Mae effeithiau anfwriadol posibl yn cynnwys rhoi gormod o bwysau ar ddarparwyr llai o faint neu ddarparwyr cymunedol, lleihau amrywiaeth cyflenwyr, cynyddu crynodiad y farchnad, methiant cyflenwyr, paratoi gwael, prosesau digidol anhygyrch neu fuddion nad ydynt yn cyrraedd y cymunedau y mae anfantis yn effeithio arnynt fwyaf.

**Tystiolaeth ac ymgysylltu**

- Pa dystiolaeth a ddefnyddiwyd? (e.e. ymchwil, data, asesiadau blaenorol)
- Ystyriwch unrhyw dystiolaeth a gafwyd o ymgysylltu/ymwneud â'r grŵp perthnasol o'r boblogaeth yn unol â'r pum ffordd o weithio.

**Ymateb**

12. Mae'r asesiad hwn yn seiliedig ar y DPCC drafft, Maniffesto Plaid Cymru a'r Rhaglen Lywodraethu.

13. Gyda'i gilydd, mae'r dogfennau hyn yn nodi y gallai'r DPCC effeithio ar iechyd yn anuniongyrchol, drwy waith teg, cyflogaeth a sgiliau, creu cyfoeth cymunedol, caffael cynaliadwy, gwasanaethau cyhoeddus hygyrch a gwydn, adrodd gan gyflenwyr a rheoli contractau.

14. Mae'r gwaith o ddatblygu'r DPCC a'r Asesiad Effaith Integredig hefyd wedi'i lywio gan weithgarwch ymgysylltu mewnol ynghylch polisi (Awst 2026). Roedd hyn yn cynnwys mewnbwn gan feysydd megis swyddogion polisi iechyd a gofal cymdeithasol, swyddogion gwaith teg, swyddogion polisi economi sylfaenol a swyddogion polisi gwerth cymdeithasol ac amgylcheddol.

15. Bydd yr ymgynghoriad cyhoeddus yn galluogi aelodau o'r cyhoedd i fwrw golwg dros y DPCC a chyflwyno sylwadau. Os nodir effeithiau penodol (cadarnhaol neu negyddol), caiff y rhain eu cydnabod a chaiff yr Asesiad Effaith Iechyd ei ddiweddaru.

**Lliniaru a gwella**

- Pa gamau gweithredu y gellid eu hystyried yn rhesymol er mwyn **atal**, **lleihau neu liniaru unrhyw effeithiau negyddol**?
- Pa gamau gweithredu y gellid eu hystyried yn rhesymol er mwyn cynyddu **unrhyw effeithiau cadarnhaol**?

**Ymateb**

16. Mae camau gweithredu i atal neu leihau effeithiau negyddol yn cynnwys:
    - cadarnhau drwy ymgynghoriad cyhoeddus fod y DPCC drafft yn glir, yn ymarferol ac yn gymesur.
    - darparu canllawiau hygyrch, deunyddiau dysgu, adnoddau ac enghreifftiau

- ymgysylltu â'r farchnad yn gynnar ac mewn ffordd gymesur;
- gwneud yn siŵr bod gofynion contract, fel rhannu'n lotiau, gwiriadau ariannol, yswiriant, achredu a thystiolaeth, yn briodol ar gyfer y caffaeliad.

17. Mae camau gweithredu i gynyddu effeithiau cadarnhaol yn cynnwys:
    - ymgorffori gwaith teg, cyflogaeth ddiogel a chynhwysol, swyddi, sgiliau a phrentisiaethau mewn caffaeliadau perthnasol;
    - cymhwyso ystyriaethau o ran cynaliadwyedd, cost oes gyfan, lleihau carbon a'r economi gylchol; defnyddio manylebau ac arloesedd sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau;
    - dewis Themâu, Canlyniadau a Mesurau Cymru perthnasol; a rhannu arferion effeithiol.

18. Dylid cymhwyso'r mesurau hyn yn gyfreithlon, yn gymesur ac mewn ffordd sy'n diogelu ansawdd gwasanaethau, gwerth am arian a chystadleuaeth deg.

19. Dylai trefniadau monitro a gweithredu wahaniaethu rhwng allbynnau polisi, canlyniadau canolradd ac unrhyw ganlyniadau iechyd tymor hwy. Dylent hefyd nodi perchnogaeth, ffynonellau data a phwyntiau adolygu, gan gynnwys lle mae tystiolaeth o weithgarwch ymgynghori neu weithredu yn dangos effeithiau anghyson rhwng grwpiau neu leoedd.

**Effeithiau iechyd cyffredinol**

- Effaith ddisgwyliedig gyffredinol y penderfyniad arfaethedig ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl ar ôl cymryd camau lliniaru / gwella: Cadarnhaol
- Yr effaith ddisgwyliedig gyffredinol ar anghydraddoldebau iechyd: Aneglur

**Ymateb**

20. Yn gyffredinol, bwriedir i'r DPCC gael effaith gadarnhaol ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl. Fodd bynnag, mae'n debygol y bydd unrhyw effeithiau ar iechyd yn rhai anuniongyrchol a bydd yr effaith yn dibynnu ar ba mor dda y caiff y PDCC ei roi ar waith. Dylai Awdurdodau Contractio yng Nghymru gymhwyso'r DPCC fel y bo'n briodol, yn unol â'r datganiad a roddir ym mharagraff 1.

21. Gallai'r DPCC helpu i leihau anghydraddoldebau iechyd a chefnogi canlyniadau iechyd gwell drwy annog gwaith teg a diogel, swyddi a sgiliau, economïau a chadwyni cyflenwi lleol cryfach, caffael cynaliadwy, buddion cymunedol a gwasanaethau cyhoeddus gwell. Bydd maint yr effaith yn dibynnu ar y ffordd mae Awdurdodau Contractio yng Nghymru yn cymhwyso'r ysgogiadau caffael hyn at gaffaeliadau perthnasol, lle y bo'n briodol i'r contract ac yn gymesur ag ef.

22. Gallai buddion gael eu lleihau neu gallai anghydraddoldebau gynyddu, os na chaiff y DPCC ei gymhwyso'n gyson nac yn gymesur. Gallai hyn ddigwydd os bydd yn anodd cael mynediad at brosesau caffael, os caiff gwasanaethau lleol eu gwanhau neu os na fydd buddion yn cyrraedd y cymunedau sy'n wynebu'r anfantais fwyaf.

**Y dylanwad ar brosesau gwneud penderfyniadau**

- Sut mae'r Asesiad Effaith Iechyd wedi dylanwadu ar y penderfyniad?
- Pa newidiadau sydd wedi'u gwneud o ganlyniad i hynny?
- Pa risgiau/effeithiau negyddol sy'n parhau?

**Ymateb**

23. Mae'r HIA wedi tynnu sylw at yr angen i ystyried iechyd fel rhan o'r DPCC, yn hytrach nag fel mater ar wahân. Y rheswm dros hyn yw y gallai'r DPCC effeithio ar y ffactorau ehangach sy'n dylanwadu ar iechyd pobl drwy bolisi ac arferion caffael. Mae'r asesiad o blaid cadw cyfeiriadau clir at iechyd a lles, lleihau anghydraddoldebau, gwaith teg, arferion diogel a chynhwysol, cynaliadwyedd, canlyniadau gwasanaeth a buddion cymunedol.

24. Nid oes unrhyw effaith negyddol uniongyrchol sylweddol ar iechyd wedi'i nodi ar hyn o bryd. Y prif risgiau yw y gallai'r DPCC gael ei gymhwyso'n anghyson neu'r posibilrwydd na fydd y buddion yn cyrraedd y cymunedau sy'n wynebu'r anfantais fwyaf.

**Monitro ac adolygu parhaus**

- Sut y caiff effeithiau ar iechyd corfforol ac iechyd meddwl eu monitro?
- A oes unrhyw ddangosyddion neu ffynonellau data wedi'u nodi?
- A oes angen cynnal adolygiad pellach?

**Ymateb**

25. Bydd gweithgarwch monitro yn gymesur ac yn canolbwyntio ar y mecanweithiau a'r risgiau a nodwyd drwy'r Asesiad Effaith Iechyd. Bydd yn cyd-fynd â'r broses o roi'r DPCC ar waith, adrodd ar weithgarwch caffael a threfniadau rheoli contractau.

26. Gallai tystiolaeth berthnasol gynnwys ymrwymiadau o ran gwaith a chyflogaeth deg, swyddi, sgiliau, prentisiaethau a hyfforddiant, cyfranogiad BBaChau a mentrau gwirfoddol, cymunedol a chymdeithasol, gofynion hygyrchedd, mesurau cynaliadwyedd, cyflawni contractau, parhad gwasanaeth, cwynion, methiant contractau a chamau cywirol.

27. Gallai hefyd gynnwys data Themâu, Canlyniadau a Mesurau Cymru ac Adroddiadau Blynyddol ar Gaffael Cymdeithasol Gyfrifol. Dylid trin y rhain fel dangosyddion gweithredu, yn hytrach na mesurau uniongyrchol o'r effaith ar iechyd.

28. Os bydd cysylltiad credadwy rhwng caffaeliad a chanlyniadau iechyd, gallai Awdurdodau Contractio yng Nghymru ddefnyddio adborth cymesur gan ddefnyddwyr gwasanaeth, y gweithlu neu gyflenwyr. Gallant hefyd ddefnyddio gwybodaeth am gydraddoldeb, canfyddiadau o ran hygyrchedd a chanlyniadau gwasanaeth perthnasol. Bydd yr ymgynghoriad cyhoeddus yn galluogi aelodau o'r cyhoedd i fwrw golwg dros y DPCC a chyflwyno sylwadau. Os nodir effeithiau penodol (cadarnhaol neu negyddol), caiff y rhain eu cydnabod a chaiff yr Asesiad Effaith Iechyd ei ddiweddaru.